

z uwagi na występowanie tam rzadkich gatunków roślin (obuwik), resztek bogatych zespołów roślinnych oraz pojedynczych zabytkowych drzew. Obszar ten nie przekracza kilkudziesięciu hektarów.

3. Cały kompleks leśny Grzędy należy uznać za rezerwat ściświowy, wymagający specjalnego zagospodarowania. Obecne metody, tj. stosowanie zrębów zupełnych w lasach liściastych i mieszanych na glebach piaszczystych, są nieracjonalne i powodują nieodwracalną degradację siedlisk i ich zniszczenie.

4. Teren ten ze względu na bogactwo i zróżnicowanie siedlisk jest wyjątkowo cenny dla badań o charakterze ekologicznym, zwłaszcza nad potencjalnymi możliwościami produkcyjnymi gleb piaszczystych.

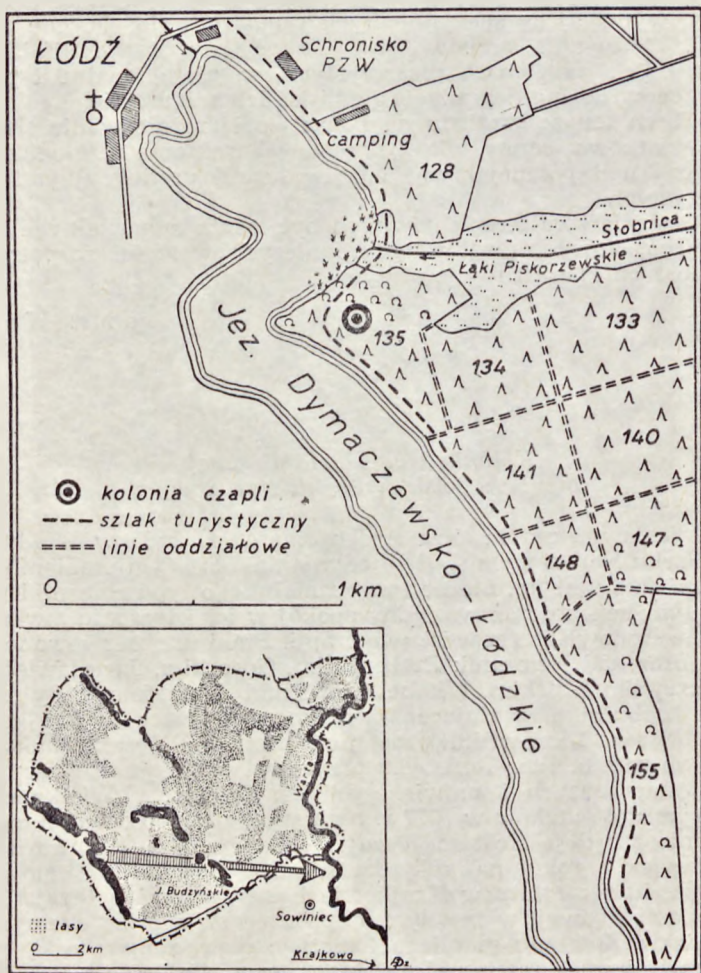
5. Gospodarzem terenu powinien być leśnik o specjalnych kwalifikacjach, który strzegłby przyrodniczych wartości rozpatrywanego obszaru i potrafiłby je utrzymać.

Janusz Wołak

*Kolonia lęgowa czapli siwej
w Wielkopolskim Parku Narodowym*

Do niedawna czapla siwa *Ardea cinerea* L. była w Wielkopolskim Parku Narodowym (WPN) jedynie dość częstym ptakiem przelotnym i zalatującym. Liczne i najrozmaitszego typu zbiorniki wodne na tym terenie oraz względny spokój w ich otoczeniu stwarzają dogodne środowisko zerowiskowe czapli. Ptaki te obserwowano nad Wartą oraz nad jeziorami: Budzyńskim, Góreckim, Jarosławieckim, Dymaczewsko-Łódzkim, Witobelskim i nad Zabiakiem. Były to zapewne osobniki przylatujące z wielkiego czaplińca w Krajkowie, oddalonego o 14 km w linii prostej od granic WPN w kierunku południowo-wschodnim. Rezerwat przyrody w Krajkowie jest jednym z najstarszych i największych czaplińców w Wielkopolsce, w którym ilość ptaków w 1927 r. oceniano na blisko 500 osobników, a obecnie znajduje się tam 70 zajętych gniazd (Bednorz 1962). Wzrastająca z roku na rok działalność gospodarcza człowieka w otoczeniu rezerwatu w Krajkowie i dość wysoki potencjał biotyczny czapli siwej, w pewnym stopniu zewężają niszę ekologiczną gatunku w otoczeniu czaplińca i dlatego ptaki zmuszone są coraz częściej i liczniej zalatywać na inne zerowiska, m. in. do WPN. Obserwowana częsta penetracja terenów Parku przez te ptaki pozwoliła mi w swoim czasie wyrazić przekonanie, że czaple przynoszą się może na stałe do WPN (Dzięćszkowski 1964).

Po raz pierwszy czaple zagnieździły się według Wiśniewskiego (rkps) w 1962 r., a więc w czasie kiedy wyraziłem powyższą uwagę przesyłając notatkę do Biuletynu Parków Narodowych. Osobiście stała ich obecność w WPN stwierdziłem w 1964 r.

Ryc. 1. Szkic sytuacyjny czaplńca w Wielkopolskim Parku Narodowym i szlak przelotów czapli na żerowiska

Kolonia czapli siwej znajduje się w Leśnictwie „Górka” w oddziale 135 d (ryc. 1). Jest to ubogi, 100-letni drzewostan sosnowy z rzadkim podszytem dębu bezszypułkowego *Quercus sessilis* i tarniny *Prunus spinosa*. W runie występują głównie: kostrzewa owcza *Festuca ovina*, mietlica pospolita *Agrostis vulgaris*, turzyca owłosiona *Carex hirta*, przetacznik ozankowy *Veronica chamacdrys*, pokrzywa zwyczajna *Urtica dioica*, malina *Rubus* sp. Drzewostan zajmuje falisty teren wysokiego brzegu Jeziora Dymaczewsko-Łódzkiego, wciskając się w tafłę wody w kształcie półwyspu. Od północy kolonia graniczy z pododdziałem 135 c, gdzie w niewielkim zagłębieniu rynnowym (0,5 ha) rośnie 45-letni drzewostan liściasty złożony z olszy czarnej *Alnus glutinosa*, wiązu pospolitego *Ulmus campestris*, dębu bezszypułkowego i lipy drobnolistnej *Tilia cordata*.

W 1966 r. kolonia czapli liczyła 15 gniazd zbudowanych w koronach sosen na wysokości 20 m (ryc. 2). Z liczby tej trzy lub cztery gniazda były prawdopodobnie nie zajęte. Na dwóch sosnach znajdowały się po dwa gniazda. W pięciu gniazdach stwierdziłem lęgi liczące po dwoje do trojga młodych. W drugiej połowie lipca młode czaple z prawie wszystkich gniazd (prócz jednego) już dobrze lata-

Ryc. 2. Gniazda czapli w koronach sosen w oddz. 135 d w Wielkopolskim Parku Narodowym

Fot. A. Dzieczkowski

ły. Większość gniazd była słabo rozbudowana i tylko kilka było dość wysokich (prawdopodobnie były to gniazda najstarsze) a w ich podstawach gnieździły się wróble mazurki *Passer montanus*.

Interesujące spostrzeżenia poczynił mgr J. B e d n o r z (informacja ustna): badając faunę łąk sowinieckich nad Wartą opodal południowo-wschodnich granic WPN, obserwował on od 1965 r. żerujące tam czaple (po kilka sztuk), które pod wieczór odlatywały w przeciwnym kierunku niż Krajkowo, a mianowicie w stronę Jeziora Budzyńskiego do Wielkopolskiego Parku Narodowego. Były to niewątpliwie czaple z opisywanej kolonii, przebywając bowiem na łąkach piskorzewskich obserwuje się najczęściej czaple odlatujące na żer właśnie w kierunku Sowińca. Odległość od kolonii do łąk sowinieckich wynosi około 9 km.

Od północnego zachodu do oddziałów 135, 134 i 133 przylegają łąki piskorzewskie ciągnące się wąskim pasem wzdłuż kanału Stobnicy, które ze względu na wypas bydła jedynie wyjątkowo odwiedzane są przez czaple z sąsiedniej kolonii.

Brzezi Jeziora Dymaczewsko-Łódzkiego od południowo-zachodniej strony oddziału 135 są spadziste i porośnięte tylko wąskim pasem trzciny, natomiast szeroki pas szuwarów wykształcił się w miejscu, gdzie jezioro tworzy kolano z wpadającym do niego kanałem Stobnicy między oddziałami 128 a 135. Tutaj gnieździ się dużo ptaków wodnych: trzcinia *Acrocephalus arundinaceus* L., błotniak stawowy *Circus aeruginosus* L., perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus* L., łyska *Fulica atra* L. i inne.

W chwili obecnej młodemu czaplincowi należy zapewnić maksimum spokoju. W odległości 40 m od kolonii przebiega szlak turystyczny, wprawdzie mało uczęszczany, ale mogący stać się atrakcyjnym w związku z obecnością czapli. Poza tym w oddziale 128 i na jego przedpolu znajdują się — camping, schronisko Polskiego Związku Wędkarskiego i ośrodek rybacki. Znając stanowisko, a niejednokrotnie pozałowania godne wyczyny rybaków i wędkarzy w stosunku do czapli (S t e p c z a k 1959) należy w ośrodkach tych przeprowadzić odpowiednią akcję propagandową na rzecz bezwzględnego utrzymania spokoju w obrębie drzewostanu z kolonią tych ptaków. Szczególnie groźny jest projekt „ożywienia” tych okolic przez budowę dużego ośrodka rekreacyjnego nad Jeziorem Dymaczewskim lub Witobelskim.

Zagnieżdzenie się na stałe czapli w Wielkopolskim Parku Narodowym stało się dodatkową atrakcją przyrodniczą tego Parku. Jak dotychczas bowiem spośród naszych parków narodowych jedynie tylko Park Kampinoski posiada te ptaki. Wobec tego należałoby prowadzić ciągłe obserwacje kolonii i roztoczyć nad nią szczególną opiekę.

Andrzej D z i e c z k o w s k i

PISMIENNICTWO

Bednorz J. 1962. Czapla siwa (*Ardea c. cinerea* L.) i kormoran czarny *Phalacrocorax carbo sinensis* Shaw. et Nodd. w północno-zachodniej Polsce. *Bad. fizjogr. Pol. zach. Pozn. TPN*, t. 10.

Dzięczkowski A. 1964. Przełotne łabędzie i czopie w Wielkopolskim Parku Narodowym. *Parki Narodowe. Biul. inf. R. 2* nr 3-4. Warszawa.

Stępczak K. 1959. Kolonia czapli siwej (*Ardea cinerea* L.) w Nadl. Włoszakowice (woj. poznańskie). *Przyroda Pol. zach. R. 3* nr 3-4 (9-10).

Wiśniewski A. (rkps). Ptaki Wielkopolskiego Parku Narodowego. *Bad. fizjogr. Pol. zach. Pozn. TPN*. (W druku).